

notes guixolenques del segle XVIII

Els protocols notarials guixolencs que es guarden i es poden consultar a l'Arxiu Històric Provincial de Girona, van des del segle XIV fins a la meitat del passat, formant un conjunt de prop de mil volums. Es comprèn la quantitat d'informació que es pot obtenir d'aquest mig mil·lenni, per a l'estudi històric de la població.

Per això, aconsellats i orientats pel Director d'aquest Centre, el Dr. E. Mirambell, hem estudiat la part corresponent a la primera meitat del segle XVIII, concretament el llarg període de govern de Felip V (1701-1746). L'aportació de dades ha estat abundosa i variada. La majoria corresponen a documents notarials corrents, tipus testaments, capítols matrimonials, compra-venda, inventaris, arrendaments, etc. Però en tractar-se d'una vila de la costa, s'obté informació sobre moviment marítim del seu port, sobre naufragis o captius de corsaris nord-africans, a més d'una breu però interessant referència a l'activitat de la Drassana Reial local. Igualment els fets bèl·lics hi són tractats, com així són descrits el pas per la vila dels seus guerrillers «carasclètes» sublevats contra el monarca Borbó o bé la reacció contrària amb la fundació de forces de fusillers locals a imitació dels Mossos d'Esquadra, recentment creats. Finalment no podia faltar material relacionat amb la seva vida econòmica o comercial, per exemple, la reactivació en l'exportació de suro i les primeres activitats taperes a la nostra comarca, durant la dècada dels anys trenta; la importància del cultiu popular de la vinya i àdhuc, petits detalls, com la situació exacta de les mesures oficials per a grans (sobretot la mitgera), en el vell claustre del Monestir.

Per tant, davant la importància d'aquest fons documental, hem cregut interessant començar amb una breu informació sobre la notaria guixolenca, acompanyada d'una succinta biografia del notari Geroni Axandri que durant 27 anys la regí, cedint-la posteriorment a Josep Sala, que ho era de Navata i que inicià una dinastia local, notarial. Seguirà a continuació un apèndix amb els noms dels diferents notaris coneguts, des de l'inici de la professió a St. Feliu fins a la meitat de la centúria estudiada i acabarem amb la presentació, com exemple, d'un document notarial, tipus testimonial o certificat, per destacar la varietat de referències aportades i que en aquest cas s'al·ludirà al model oficial local de mesura per a cereals, anomenada mitgera.

La notaria de St. Feliu de Guixols

Dels drets anomenats impropis que gaudia l'Abat de la vila com a Senyor d'ella, hi havia el de la notaria de «distret» i escrivania reial, l'escrivania de consolat, la fiscalia reial, al corre-doria pública i el «guardenatge» del port. De to-

per
BENET JULIÀ i FIGUERAS

Sant Feliu de Guíxols. Torre del Fum.

tes aquestes atribucions, la primera dada coneguda es remunta al 1233 quan el Convent estableix de pregoner o corredor Bernat Ribas (1).

González Hurtebise (2) ha estudiat molt detalladament la primitiva notaria medieval monacal i la seva secularització cap el 1310, segurament absoluta o definitiva, ja que en la centúria anterior, tenim a Guillem Capellà el 1238 i Bartomeu Espanyol el 1287, firmant documents guixolencs, com a notaris públics (3).

(1) Arxiu Catedral de Girona (A.C.G.). Llibre inventari de la documentació guardada a l'arxiu monacal guixolenc. Foli 157, núm. 1. «Establecimiento o Precario que el Abbad y monasterio hizieron a Bernardo Riba del Officio de Corredor o Pregonero con las reservas del Señor y Censo de un par de gallinas. Año 1233»; se segueixen diferents noms de corredors fins acabar a l'any 1684.

(2) GONZÁLEZ HURTEBISE E. **Bosquejo histórico de la villa de S. Feliu de Guíxols**. Ancora, 1976.

(3) GRAHIT EMILIO. **Memoria y noticia para la Historia de S. Feliu de Guíxols**. Asoc. Liter. de Girona. Certamen MDCCCLXXI, pàg. 220 i 223.

Per autorització reial obtenen, el 1375 (4), que en nom de l'Abat pugui ésser regida per persones laiques i que sigui reconeguda única o de «distret» en una llegua al voltant de la població. Per aquells anys (1404) el Monestir senyala unes 15 lliures de renda anual sobre la notaria i escrivania, pagadores per qui la regentés (5) i destinades a reparacions en la casa, compra de llibres, ornaments, etc. Finalment cap el 1435 es vengué la concessió notarial per 8.000 sous i 20 de cens anual en la persona del notari Pere Gallart (6).

Explica el nostre historiador com la propietat d'aquesta quedà de feu familiar, al final anà a parar a mans dels Axades, que la mantingueren fins als últims anys del segle XVII, per desaparició, suposem nosaltres, d'aquest llinatge, amb la mort del probablement darrer descendent, el Magnífic Rafael Masdeu i Axada, ciutadà honrat de Girona i menor d'edat passant els seus drets a les seves germanes Maria Teresa i Maria Joana, extrems però, que precisarien confirmació (7).

És el 1704 quan els Jurats de St. Feliu, en contacte amb els procuradors i successors de la dita Casa Axada, traspassen la notaria a les seves mans per la suma de 6.000 lliures, creant un censal de 4.000 lliures a favor dels Aniversaris Presbiterials de la Seu de Girona (8). La comunitat benedictina per la seva part, presenta un memorial a l'Abat «suplicant que per redimir les vexacions i altres perjudicis que patia el Monestir en no tenir en son poder la notaria, usés del dret de fadiga, en la venda de que es volia fer d'ella» (9).

La relació dels Jurats amb dita escrivania notarial, venia d'una concòrdia del 1644 que es féu entre la vila d'una part i els procuradors de la S.^a Eulàlia, usufructuària en aquella època de

(4) A.C.G. Llibre citat, fol. 94, núm. 6.

(5) Id. fol. 158, núm. 3.

(6) Id. fol. 118 r. i fol. 158 r.

(7) Arxiu Històric Provincial de Girona (A.H.P.G.). Protocols notarials de St. Feliu de Guíxols. Notari G. Axandri. 18/VI/1711, núm. 394. M.ª Teresa era casada amb Fc. d'Anglasell i de Cortada, abans populat a St. Feliu i després a Girona. M.ª Joana era maridada amb Emmanuel de Vilaplana de la Bisbal. També a Girona vivia al carrer dels Ciutadans, Maria Masdeu Sala i en el de la Barca, Galcerà Masdeu. Igualment a Torroella de Montgrí hi havia el Magf. Salvador Quintana Axada, probablement dels últims descendents de la família.

(8) A.C.G. Llibre citat, fol. 160, núms. 23-24.

(9) Id. fol. 160, núm. 22.

la notaria i que entre altres pactes es determinava que el secretari de la Universitat guixolenc, pogués autoritzar qualsevol instrument referent a *llurs negocis i emoluments, com a substitut del Senyor útil i propietari* (10).

El notari Geroni Axandri

En el temps que el Municipi guixolenc adquirí la notaria, tenia de secretari a Geroni Axandri que a l'ensem, era jurat. Ciutadà Honrat de Barcelona, el trobem a finals del segle anterior, autoritzant documents notariais a Llagostera. al costat de Jaume Axandri, probablement el seu pare. Familiars seus, també eren, Miquel dominic del convent de Girona; Pere Jaume sacerdot de l'església de St. Jaume de Nàpols (11); Grau com escrivent en el seu despatx i Francisca, germana, casada amb el Dr. en Medicina de Palafrugell, Batlle i Bofill, la filla del qual, Rosa, era l'esposa de Mateu Pellicer i Custurer de St. Feliu, Dr. en ambdós Drets. Per la seva part, del matrimoni del nostre notari amb Maria Castellet de Barcelona, tenien una filla casada amb un dels més rics negociants de la vila, Joan Pellicer i Bosch (12).

Axandri regentà la notaria durant més de 27 anys com ja tenim indicat, simultanejant amb la secretaria de la població el primer temps fins arribar al 1716 que la renuncia, en retornar l'estudi notarial al Convent benedictí, segurament per incompatibilitat.

Els anys d'exercici professional, el fet d'estar emparentat amb el bo i millor de la comarca, ajudaren a crear-se una bona relació social, però no li impedí que com a Síndic de la Universitat, passés el Nadal de 1708, tancat a les Presons Reials de Barcelona, pels aldarulls contra el Convent de l'estiu del mateix any (13). Quant a la seva situació econòmica, ens donarà idea la lectura de l'inventari presentat pel seu fill després de la seva defunció, on abunden la relació de peces i joies d'argent i or, cosa no pas freqüent de trobar en documents semblants (14). No estranya que anys després d'estar allunyat de la col·laboració amb els Jurats, aquests li reclamin una forta suma de diners de quan era administrador de diverses causapies locals. Preocupat per això o bé delicat de salut, precisa la coope-

ració del notari de Navata, Josep Sala (vinculat amb St. Feliu per casament amb una Vilaret del Portal de Girona), durant tot l'any 1731 i en quedar vacant la plaça de notari, per la seva mort, l'obté aquest, el gener de l'any següent (15).

Per acabar aquestes notes sobre Axandri i com a curiositat, volem citar que el certificat de defunció fou estès pels fusters Massanas, pare i fill, encarregats del seu enterrament... «juren que Geroni Axandri morí de mort natural... fou vestit de baieta negra i beta blanca i ataxonat davant del notari Josep Sala...» (16).

Retornant al tema de la notaria, adquirida novament pels monjos, com prou es fa remarcar en els documents nous, on s'escriu que eren extesos «en l'estudi de la notaria pública situada en la plaça dels Oms del Monestir...», serà font de nous plets amb la vila, persistint llargs anys a pesar de la R. Audiència dongui la raó a l'Abat. Durant aquests temps, els religiosos es queixen de la pèrdua de documents favorables a ells i que sospiten haver estat extrets de l'arxiu quan estaven en mans dels Jurats. També l'Abat protesta per la persistència de la notaria de la Vall d'Aro, desmembrada de la seva i ara en poder dels senyors de Solterra (17).

I com a final d'aquestes notes, podem afegir que l'any 1721, es creà una notaria apostòlica a St. Feliu, en la persona de Joan Andreu (18).

Relació de notaris guixolencs

El volum notarial més antic guardat a l'Arxiu Provincial de Girona, que és d'on hem copiat les dades que a continuació exposarem, data del 1310 i és de notari no identificat però essent possible que fos de Bartomeu Espanyol. Notem com aquesta data, correspon amb l'època de la secularització de la dita escrivania, segons G. Hurtebise. És plausible que la documentació anterior quedés a l'arxiu monacal i seguís les seves vicissituds, mentre que la nova, guardada moltes vegades fora de llocs conflictius com eren el Monestir o la Universitat, poguessin arribar intactes, al nostre temps.

(10) Id. fol. 160, núm. 21.

(11) A.H.P.G. Notari Axandri. 1721, 18 d'agost, núm. 409.

(12) Id. Id. 1731, 9 de desembre, núm. 421.

(13) A.H.M.S.G. Manual d'acords 1708, desembre.

(14) A.H.P.G. Notari Sala. 1732, 9 de gener, núm. 428.

(15) Id. id. 8 de gener.

(16) Id. id. 1731, 10 desembre, núm. 421.

(17) A.C.G. Llibre citat, fol. 161, núm. 32.

(18) A.H.P.G. Notari Axandri, 1721, 12 i 17 gener, núm. 409.

Donem a continuació la llista de notaris coneguts fins al segle que portem estudiat. Entre parèntesis hi ha escrit, els anys en què es troben citats en els llibres notariais. També com que l'Abat autoritzà els notaris, la prerrogativa de poder nomenar substituït, es comprèn l'absència de certs noms coneguts.

Gisjert Roig (1338-91).
 Ramon Gallart (1358-1416).
 Pere Gallart (1408-76); és el que adquirí la concessió notarial cap el 1435 com ja tenim indicat.
 Pere Faxart (1421).
 Joan Guinart (1438).
 Pere Fèlix Gallart (1441-46).
 Pere Vadrana (1449-50).
 Antoni Grau (1453-58).
 Antoni Company (1451-66).
 Miquel Gallart (1465-7).
 Miquel Joan Gallart (1468-75).
 Miquel Mayans (1481-4).
 Fco. Mestres (1498-1502).
 Pere de Font (1493-5).
 Bernat Ferrer (1509-26).
 Jaume Llandrich (1513-47).
 Benet Llandrich (1534-6).
 Fco. Massanet (1558, substituït de Benet Llandrich).
 Gaspar Babiloni (1536-45).
 Llorenç Rafael Massó (1552).
 Geroni Falgueras (1552-1604).
 Rafael Clapés i Paulí Serra (1553).
 Pau Serra (1553-5).
 Joan Llandrich (1557-94).
 Bernat Ros (1560-2).
 Jaume Junyent (1563-71).
 Joan Andreu (1572-78).
 Fco. Ferrer (1584-1614).
 Jaume Clapés (1585-1607).
 Antoni Llorens (1614-19).
 Miquel Viñas (1619-28). (1622-3 amb Jacint Soliveras).
 Antoni Andreu (1588).
 Raimon Gruart (1591-3).
 Joan Pellicer i Pau Campmany (1611-14).
 Miquel Pi (1607-1647).
 Jacint Solivera (1624-50).
 Projecte Castelló (1625).
 Joan Lleget (1641-60); però el 1654 junt amb Antoni Blanch.
 Gaspar Campasol (1652-4).
 Antoni Blanch (1654-94).
 Pere Rovira (1670-6).
 Joan Blanch (1679-1704).
 Joan Carreró (1682-4).
 Pau Campmany (segle XVII).
 Geroni Axandri (1704-1730; a més Llibres de comptes de 1719-29).
 Salvador Rovira (1710-25).
 Salvador Joals (1711).

Josep Sala (1732-59). D'aquest llinatge i probablement familiars, trobarem Joan Sala, Salvador Sala, Fco.-Josep Sala, M.-Josep Sala com a notaris de St. Feliu de Guixols.

També a l'Arxiu Històric Municipal guixolenc, es guarden dos llibres del notari Falgueras, registrat amb el núm. 971 que correspon als anys 1603-16 i el núm. 1.097 a l'any 1567.

Model d'escriptura notarial

Hem indicat al començament d'aquest treball, com és variada la documentació aportada pels protocols notariais guixolencs; com exemple, copiarem en la seva ortografia original, un testimonial o certificat, on es descriu la mesura per grans, anomenada mitgera i guardada en el claustre vell del Monestir.

Batlle Prats ens explicà (19) com a les Corts de Monsó, Felip II legislà per acomodar les diferents mesures que tenien cada poble o comarca a les de la capital del Principat, comissionant persones solvents per portar-ho a terme i examinant-se les de St. Feliu, el dia 5-XII-1589, a Girona en la Casa del General o Generalitat.

Amb el temps aquesta adaptació degué variar i per això uns particulars de la Vall d'Aro i de St. Feliu, tornen a comprovar la capacitat real de la mesura ganxona amb relació a la barcelonina, ja que disposen del model oficial de la vila, feta de pedra i aparedada en el mur del vell claustre del convent, que estigué situat davant l'actual Porta Ferrada. També ens parla l'escrit, de dues mesures més situades en el mateix lloc i de capacitat menor, segurament sense nom específic puix que no són anomenades.

Diu així el document, essent el subrallat nostre; (20).

«En nom de N.ºSr.Deu, amen. Miquel Dalmau pages de la Parroquia de S.ª Agnes de Solius de la Vall de Aro, Bisbat de Gerona, sabent y atenant que en capbreus eo confessions y regoneixensas per Emphyteosas fetas de masos y terras a senyors directes se encontra haver-se de prestar censos de migeras de tal o qual especie de grans a mesura de St. Feliu de Guixols y que en lo temps de la efectiva paga de tals

(19) BATLLE PRATS Ll. La «reducció de pesos, midas i mesures» del s. XVI en relación con S. Feliu de Guixols. Ancora núms. 1.048-49, 1968.

(20) A.H.P.G. Notari Sala. 1745, 3 de juny, núm. 440.

censos no tenim la tal mesura anomenada migera se suscitan difficultats y questions frequentment sobre si la dita migera es lo mateix que tal o qual part y porcio de la quartera Barc., que comunment se usa en aquest Pahis y ab especialitat en la Vall de Aro y Parroquia de Aro: Y tenint noticia certa, que **una de les tres mesures de pedra, posadas y aparedadas de temps inmemorial en lo antiquisim Claustro del Monestir de St. Feliu de Guixols, es la dita migera** y que no se troba altra ni en lo dit Monestir ni en la dita Vila y tenim noticia certa lo dit Dalmau a ell donada lo dit Monestir, que la mesura de pedra de dita tres, que esta aparadada en lo dit Claustro, de la **part de ma dreta, es la tal solicitada Mitgera** a mesura de St. Feliu de Guixols; volent y desitjant lo mateix Miquel Dalmau saber y tenir en clar y ab evident demostració que consisteix la dita Mitgera a mesura de St. Feliu de Guixols; es a saber qual part es de la dita quartera Barcelonesa, a efecte de excusar y evitar ulteriorment les difficultats y questions que fins vuy hi ha hagudas; y per tal efecte y per tal averiguació havent demanada y obtinguda llicencia del Molt Rn. fr. Fco. Fontana Prior y President del dit Monestir en ausencia del Molt lltre. fr. Abat lo R.P. Fr. Isidoro de Carmona; y havent disposat fer la dita averiguació ab intervenció y per medi de Joseph Remus, habitant de dita vila de St. Feliu de Guixols de edat de mes de cinquanta y set anys Persona lo mes idonea y a proposit per mesurar perque desde actualment per espay de temps de quaranta anys, poch mes o menos, que així es molt sabut publich y notori, ha exercit continuament y per ofici de mesurar grans en la dita vila, ha exercit continuament y per ofici de mesurar grans en la dita vila, ab prevenció de la porcio de blat y de lo mes convenient por lo mateix efecte y havent-se pres informe dels Rr. Pp. fr. Benet Brandia y fr. Narcís Llistosella monjos del dit Monestir molt noticiosos de cosas antigues del mateix Monestir y de escripturas antigues y modernes del dit Monestir y son Arxiu y en particular lo dit fr. Benet Brandia que en diferents quatrienis es estat Major-dom del mateix Monestir y ha ohit a referir innumerables vegadas a monjos vells en lo temps que vivien, que **la dita mesura de pedra de la part de ma dreta que es la mes gran y de mes capacitat es la mitgera** a mesura de St. Feliu de Guixols tantas vegadas en escripturas y diferents parts mencionadas y per axí que lo dit

Prior y los otras dos monjos son baixats al dit Claustro y part del temps que se ha empleat en la operacio son estat presents; y sempre hi han assistit lo Sr. Joan Torras de las Alsinas actualment Batlle de la Vall y Parroquia de Aro, Jaume Torrellas y Antoni Torrellas son fill, Marti Riera pagesos del vaynat de ¿Canyet? de la parroquia de S.ª Cristina de la Vall de Aro, Joan Casadella pages habitant en lo veynat del Vilar de la mateixa Parroquia, Joan Bussot pages y Pere Sannuyr ferrer de la Parroquia de S.ª Maria del Castell de la mateixa Vall de Aro y a vista y presencia de tots los quals y del notari y testimonis havall escrits, es estada feta y exacta averiguació y comprobacio de lo en que consisteix la dita mitgera en la forma seguent. Es a saber que lo dit Joseph Remus mesurador **ha pres ab las suas mans una mesura petita de fusta anomenada comunment Cop:** afinat lo tal cop per lo afinador de la dita vila, que se ha vist ab molt senyals de los que se acostumen posar quan se afinan mesures y **lo dit cop es dels que** vint y quatre de ells fan la quartera barcelonesa y que corra y se usa en estos partges, y lo ha omplert de blat y axis ple ha anat buydant y posant lo tal blat dintre la dita mitgera de pedra tantas vegadas quantas ha estat menester a fins que la dita mitgera es estada plena ¿evidentment? que a fins d'estar plena se han hagut de menester **deu cops plens de blat** sempre a mesura rasa lo tal cop y la mitgera també a mesura rasa: Axi que se ha vist comprovat y exactament averiguat que la dita mitgera a mesura de St. Feliu de Guixols realment y de fet ve a esser y el la mateix que deu cops y no mes ni menos tot a mesura rasa com esta dit:: y seguidament en la mateixa forma y manera es estada comprobada la altra de ditas mesures de pedra, so es la del mig y se ha vist y trobat que ab sinch de dits cops/menos una ambosta/es estada plena; y finalment es estada y comprobada la altra mesura/de pedra, la de ditas tres que es mes envers la Iglesia y se ha vist y encontrat que per arribar a esser plena, lo dit mesurador Joseph Remus ha posat y buidat dins de ella, set vegadas lo dit cop ple de blat y una ambosta se han entendre poch mes o menos pero lo demes sempre a mesura rasa com ja esta insinuat y feta y efectuada com esta dit. La comprobacio y averiguació/sobre expressada lo dit Miquel Dalmau etc... als tres dies de juny de 1745. Testimonis Anton de Domenech, Mariano Sicars adroguer, Benet negociant etc...